

M- KS-288: 5/354. sz.
 (Dec. 15, 1964)

3

80

J E L E N T É S

A Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete soron következő ülészakának előkészítése céljából 1964. december 10-én Varsóban megbeszélést folytattak a Varsói Szerződés tagállamainak külügyminiszter-helyettesei.

I.

1.) A nyugati hatalmak céljairól folytatott eszmecsere során a résztvevők megállapították, hogy a NATO-ban jelenleg megfigyelhető nézeteltérések, véleménykülönbségek ellenére a sokoldalú atomerő létrehozása reális veszélyt jelent. A jövőben számolni kell a sokoldalú atomerőnek a mai tervekhez képest még módosuló formában történő létrehozásával. Ezért szükséges és célszerű a Politikai Tanácskozó Testület ülésének összehívása.

2.) Véleménycseréjük során a külügyminiszter-helyettesek konstatálták, hogy a sokoldalú atomerő létrehozása még messziről sem tekinthető befejezett folyamatnak. A NATO tagállamok közötti nézeteltérések, a nyugati világban megnyilvánuló aggodalmak arra engednek következtetni, hogy a Varsói Szerződés tagállamai részéről fogantatosítandó határozott, higgadt és konstruktív lépések fékezőleg, jótanácsot adólag hatnak a sokoldalú atomerő létrehozásának híveire, mozgósítják a világ közvéleményét, erősítik az amerikai-nyugatnémet tervekkel szemben fenntartásokkal élők aggályait, növelik az ingadozók bizonytalanságát.

3.) A sokoldalú atomerő létrehozása elleni közös tevékenységünket a jelen időszakban három irányban célszerű folytatni:

a.) A tagállamok külön, külön tegyenek diplomáciai lépéseket a NATO országok, az el nem kötelezett államok felé és az egyes államok pozícióinak megfelelően, differenciált módon ismertessék álláspontjukat.

b.) A Politikai Tanácskozó Testület januári ülésén alakítsák ki a sokoldalú atomerővel kapcsolatos közös álláspontjukat és az egyeztetett teendőkre vonatkozó elképzeléseiket.

c.) Célszerűnek látszik, hogy a januári ülés után a Varsói Szerződés tagállamai indítványozzák "A NATO sokoldalú atomereje és az atomfegyverek elterjedésének megakadályozása" elnevezésű javaslatnak az ENSZ közgyűlés XIX. ülésének napirendjére történő felvételét.

Az atomfegyverek elterjedésének megakadályozásáról India már terjesztett egy javaslatot a XIX. ülés előtt. A mi javaslatunk bevitele esetén elképzelhető, hogy a közgyűlés egyesíti a két napirendi pontot. A résztvevők úgy vélték, hogy számunkra ez kedvező lenne, mert a Kína-ellenes indiai javaslatnak más irányt, imperialista-ellenes élt adnánk. Bár bennünket kielégítő határozat aligha fog születni, mégis érdemesnek látszik megtenni a javaslatot, mert azzal nehéz helyzetbe hozzuk az amerikaiakat és a sokoldalú atomerő létrehozásának többi szorgalmazóját.

A külügyminiszter-helyettesek megállapodtak, hogy a kérdést érdemben a januári ülésen célszerű megvitatni.

II.

A januári találkozóval kapcsolatos kérdések megvitatása során, a román képviselő kivételével a külügyminiszter-helyettesek fő feladatuknak a Politikai Tanácskozó Testület ülésének megtartásának előkészítését tekintették, ezért kerülték a nézetkülönbségek élezését.

1.) Mindenki egyetértését fejezte ki a Politikai Tanácskozó Testület ülésének Varsóban, 1965 január 19-én keddre történő összehívásával. Az eddigi elképzelések szerint az ülés két napig tartana.

A külügyminiszter-helyettesek rendelkeztek az egyeztetett időpont elfogadásához szükséges felhatalmazással, ezért az ülészak kezdetének időpontja elfogadottnak tekinthető.

A résztvevők felkérésére a lengyel elvtársak elvállalták az ülészak előkészítésével és lebonyolításával kapcsolatos teendők koordinálását.

2.) Románia képviselőjét kivéve valamennyi résztvevő egyetértett azzal, hogy a januári ülészakon az egyes tagországokat a párt első titkára, a Minisztertanács elnöke, a külügy- és a honvédelmi miniszter, továbbá az egyes országok által szükség szerint még kijelölendő más személyek képviseljék.

A román megbízott kitartott azon értelmezés mellett, hogy az egyes országokat a Politikai Tanácskozó Testület ülésén képviselő küldöttség szintjének és összetételének megállapítása az érintett testvérpárt hatáskörébe tartozik. Kézenfekvőnek látszik az a feltételezés, hogy a Román Munkáspárt vezetői saját maguk részére kívánják fenntartani a januári ülészakon való képviselet szintje eldöntésének jogát.

A román álláspont két szempontból érdeme figyelmet. Egyrészt, mint ismeretes, 1961 februárjában az Albán Népköztársaság azzal helyezte kívül magát a Varsói Szerződés keretein, hogy a többi tagállammal ellentétben a Politikai Tanácskozó Testület akkori ülésére nem jött el az Albán Munkapárt KB első titkára és az Albán Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke. Ha most elfogadjuk a román értelmezést, azzal egyben hallgatólagosan hatálytalanítjuk az Albánia részvételére vonatkozó 1961. évi határozatunkat is.

Másrészt a román álláspont tudomásulvétele lehetőséget ad egyes tagállamoknak arra, hogy alacsony szintű képviselettel megbénítsák, határozatképtelenné tegyék a Politikai Tanácskozó Testület munkáját.

A román álláspont ellenére a többi tagország képviselője megállapodott abban, hogy az egyes államok saját küldöttségüket a többség által elfogadott összetételben fogják kijelölni.

3.) Lengyelország képviselője indítványozta, hogy az ülészak hallgassa meg A. Grecsko főparancsnok jelentését az Egyesített Fegyveres Erők tevékenységéről és a NATO sokoldalú atomereje létrehozásának katonai vonatkozásairól.

A román képviselő tartózkodott a vélemény-nyilvánítástól. A többi résztvevő általában pozitívan fogadta a javaslatot, hangsúlyozva, hogy az megfelel a Varsói Szerződés alapokmánya elveinek és a Politikai Tanácskozó Testület eddigi gyakorlatának.

E kérdés eldöntésére a külügyminiszter-helyettesek nem rendelkeztek felhatalmazással, ezért megállapodtak abban, hogy a javaslattal kapcsolatos álláspontjukat a tagállamok közlik a Lengyel Népköztársaság Külügyminisztériumával.

Javasolom, közöljük a Lengyel Népköztársaság Külügyminisztériumával: a Magyar Népköztársaság egyetért Grecsko főparancsnoknak a Politikai Tanácskozó Testület ülésén való részvételével. Ha ennek szükségessége az ülésen felmerül, Grecsko elvtárs adjon tájékoztatást a NATO sokoldalú atomerő létrehozásának katonai vonatkozásairól.

4.) A Román Népköztársaság képviselője hiányolta, hogy a külügyminiszter-helyettesek előkészítő megbeszélésére nem kapott meghívást a Varsói Szerződés valamennyi tagállamának képviselője. A Politikai Tanácskozó Testület januári ülése szerinte csak akkor tekinthető eredményesnek, ha ott minden tagország képviselve lesz.

Az e kérdésben folytatott eszmecsere során a külügyminiszter-helyettesek hangsúlyozták: hasznos, ha mindentagállam részt vesz a Politikai Tanácskozó Testület munkájában. Albánia részvételének nincs formális akadálya. Más kérdés viszont, mennyi a román javaslat realitása.

Albánia meghívása bizonyos problémákat jelent. Az albán fél évek óta nem vett részt e testület munkájában. Az albán párt- és állami vezetés velünk ellentétes nézeteket vall egy sor fontos nemzetközi probléma kapcsán. A többi között nem ért egyet a német békeszerződés kérdésének részünkről történő elfektetésével, áru-lásnak tekinti a moszkvati atomcsend egyezményt, nem osztja az atomfegyverek elterjedésének megakadályozását célzó elképzelésünket.

Mindezek ellenére a résztvevők elvben egyetértettek az Albán Népköztársaság képviselőjének az ülészsakra történő meghívásával. Ugyanakkor hangsúlyozták, hogy az esetleges meghívásnak Albánia részéről történő el nem fogadása nem jelentheti a Varsói Szerződés munkájának megbénítását, vagy az ülészsak elhalasztását.

A Szovjetunió, Lengyelország és a Német Demokratikus Köztársaság egyetért Albánia meghívásával. A Csehszlovák Kommunista Párt és a Bolgár Kommunista Párt vezetői még nem tárgyalták e kérdést. Olyan megállapodás született, hogy valamennyi tagállam pozitív állásfoglalásának kézhezvétele után az előkészítéssel megbízott lengyel elvtársak a Varsói Szerződés nevében meghívják az Albán Népköztársaság képviselőit az ülészsakra.

Javasolom, hogy közöljük a Lengyel Népköztársaság Külügyminisztériumával: a magyar fél nem ellenzi az Albán Népköztársaság küldöttségének a Politikai Tanácskozó Testület ülészsakára történő meghívását.

5.) A román képviselő általános formában célzott arra is, hogy a Varsói Szerződés szervezete normális munkájának biztosítása összefüggésben van a Politikai Tanácskozó Testületben megfigyelőként képviselt országok kérdésével.

Az előzetes megbeszélés résztvevőinek véleménye szerint a kérdés bonyolultságára való tekintettel e javaslat elbírálása a Politikai Tanácskozó Testület hatáskörébe tartozik, ezért a megfigyelők részvétele a januári ülésen nem látszik megoldhatónak.

Miután a genfi egyezmény szerint Vietnam végleges egyesítéséig a két Vietnam képviselői nem vehetnek részt katonai csoportosulásokban, célszerűnek látszik eltekinteni a vietnami elvtársak meghívásától. Kuba speciális földrajzi és politikai helyzete miatt mérlegelendő az eljárás e szocialista ország irányában. Sajátos külpolitikai elveiből kiindulva Jugoszlávia aligha üdvözléne meghívásunkat.

A legcélszerűbb eljárásnak az látszanék, ha e kérdésnek a Politikai Tanácskozó Testület januári ülésére történő napirendre tűzése esetén a magyar delegáció kifejezné egyetértését a Kínai Népköztársaság, a Kórcsi Népi Demokratikus Köztársaság és a Mongol Népköztársaság képviselőjének megfigyelői minőségben a Politikai Tanácskozó Testület elkövetkezendő ülészekaira történő meghívásával.

A meghívást az ülészek után a Varsói Szerződés nevében a Lengyel Népköztársaság küldöttsége adhatná át. A lengyel fél kifejezhetné azon reményét, hogy a megfigyelőknek az ülészek munkájában történő részvétele és tevékenysége a tagállamok által elfogadott elvekkel teljes összhangban fog történni.

6.) Egyetértés alakult ki abban, hogy a Politikai Tanácskozó Testület ülészeke "A Varsói Szerződés tagállamainak álláspontja a NATO sokoldalú atom-haderójének létrehozását célzó tervekkel kapcsolatban" elnevezési napirendi pontot vitatják meg.

Az ülészeket a Lengyel Népköztársaság képviselője nyitja meg, majd W. Ulbricht elvtárs rövid bevezetőben ismerteti a tanácskozás célját és a német elvtársak álláspontját. Ezután kerülne sor a szabad véleménycserére, a küldöttségek felszólalásaira, valamint A. Grecsko marsall jelentésének meghallgatására.

7.) A román képviselő ellene volt annak, hogy egy, vagy több ország képviselői megbízást kapjanak a januári ülészekről kiadandó nyilatkozat-tervezet előzetes kidolgozására, így elzárkózott a német elvtársak tervezetének tárgyalási alapul való elfogadása elől is. Véleménye szerint csak az ülészekon a küldöttségek

kérdésével. Addig a küldöttségek külön-külön folytassák az előkészítő munkálatokat.

Feltételezhető, hogy a Politikai Tanácskozó Testület ülésével kapcsolatos közös előkészületektől a román fél mindaddig elzárkózik, amíg meg nem bizonyosodik Albánia meghívásáról.

8.) A német elvtársak által készített tervezet kapcsán véleménycsere folyt a kiadandó nyilatkozatnak főbb vonásairól. Egyetértés alakult ki abban, hogy a nyilatkozatunk ne terjedelmes propaganda okmány, hanem precízen fogalmazott, tömör dokumentum legyen. A nyilatkozat éle a sokoldalú atomerő, annak létrehozói ellen irányuljon. Nyugodt, higgadt érvelés alapján vonjuk le következtetéseinket, tegyük meg konstruktív javaslatainkat. Elképzelhetőnek látszik, hogy a sokoldalú atomerő alternatívájaként, konstruktív módon ismét javasoljuk a Gomulka és a Rapacki-terv elfogadását, továbbá a hadikiadások és a fegyveres erők létszámának kölcsönös csökkentését, vagy esetleg más gondolatokat.

A nyilatkozat befejező részének tartalmaznia kell olyan megállapításokat is, amelyből a NATO országok megérthetik, hogy a sokoldalú atomerő létrehozása esetén mi sem maradunk tétlen.

9.) A román küldött ellenezte kommuniké kiadását a külügyminiszter-helyettesek december 10-i összejöveteléről. Álláspontja szerint ilyen kommuniké kiadása a NATO tagállamok közötti ellentétek mélyülésével ellentétes irányban hatna.

10.) A lengyel vendéglátók maximálisan kedvező feltételeket biztosítottak az eszmecsere munkájához.

B u d a p e s t, 1964. december 14.

Erdélyi Károly s. k.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

III.

HATÁROZATI JAVASLAT

1.) A Politikai Bizottság elfogadja a varsói tanácskozásról szóló jelentést és ismételten jóváhagyja a Politikai Tanácskozó Testület ülészsaka kezdetének 1965. január 19-re kitűzött időpontját. Megbizzza a Külügyminisztériumot, hogy készítse el az ülészsakon kifejtendő magyar állásfoglalás tervezetét.

2.) A Politikai Tanácskozó Testület ülésére utazó magyar küldöttség vezetője: Kádár János, tagjai: Péter János, Czinege Lajos és Erdélyi Károly elvtársak. Amennyiben a többi ország küldöttségének tagja lesz az illető állam varsói nagykövete is, úgy a magyar delegáció kiegészül Martin Ferenc elvtárrsal.

3.) A Külügyminisztérium közölje a Lengyel Népköztársaság Külügyminisztériumával: a Magyar Népköztársaság nem ellenzi az Albán Népköztársaság képviselőinek a Politikai Tanácskozó Testület januári ülészsakára történő meghívását, továbbá egyetértünk A. Grecsko marsallnak a Politikai Tanácskozó Testület ülésén való részvételével. Ha az ülészsak szükségesnek látja, Grecsko elvtárs adjon tájékoztatást a NATO sokoldalú atomereje létrehozásának katonai vonatkozásairól.